

Braks

Het kernpunt is nog steeds het gebrek aan middelen bij het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, met name ten behoeve van de agrarische activiteiten. Er is sprake van een te grote taakstelling, waarbij duidelijk prioriteiten zijn gesteld voor natuur en landschap, hoezeer die zaken op zichzelf ook gemotiveerd zijn. Daardoor is het gewoon niet doenlijk de instrumenten van beleid adequaat te laten functioneren. Ik herhaal dat het getuigt van durf en verantwoordelijkheid van deze minister, dat hij de taak op zich heeft genomen. Het is tegelijkertijd een opdracht, de functies van het departement in stand te houden. Dat zal heel wat inspanningen vragen. Inmiddels zijn de voorbereidingen getroffen voor de opstelling van de begroting voor 1996. Wij hopen dat die de nodige duidelijkheid zal verschaffen. Tot op dit moment blijven wij grote zorgen koesteren over de daadwerkelijke prioriteit die dit kabinet aan de land- en tuinbouw geeft.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Het is de bedoeling dat om ongeveer half vijf de herdenking van de heer Samkalden hier zal plaatsvinden in aanwezigheid van de minister-president. Na deze herdenking hervatten wij het beleidsdebat inzake Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

De vergadering wordt van 16.25 uur tot 16.30 uur geschorst.

Voorzitter: Tjeenk Willink

Herdenking dr. I. Samkalden

De **voorzitter**: Geachte medeleden! Op 11 mei 1995 is overleden Ivo Samkalden, oud-lid van de Kamer, minister van Staat. Het is moeilijk deze man te kenschetsen in zijn verschillende capaciteiten: docent, wetgever, bestuurder. Bovenal een persoonlijkheid; altijd aanwezig. Geboren in Rotterdam, kreeg hij zijn grootste bekendheid als burgemeester van Amsterdam, de functie die hij van alle functies die hij vervulde, en dat waren er heel wat, het langst uitoefende: tien jaren, tien tropenjaren. Was het te lang?

Samkalden was een humanist met een sterk vertrouwen in het menselijk verstand. Ik geloof dat het verstandelijk element het sterkste bindmiddel is tussen mensen met een uiteenlopend verleden, zei hij eens. Hij was ook een jurist voor wie de grenzen van de democratische rechtsorde heilig waren. Dat was ook zijn leidraad in Amsterdam: "Gezag is nodig juist om vrijheid te garanderen, om ordenend op te treden en waarborgen te scheppen dat ieder het zijne krijgt. Het alternatief is chaos en anarchie, de strijd van allen tegen allen. Gezag is ook nodig om de gemeenschap zelf in stand te houden en te doen functioneren." Hij verwierf gezag.

Samkalden was een generalist, in staat zich razendsnel op een terrein in te werken en ingewikkelde problemen te doorgronden. Als secretaris van de Commissie-Generaal was hij een van de opstellers van het Akkoord van Linggadjati. Hij was teleurgesteld over de wijze waarop met dat akkoord in Nederland is omgegaan: "Een volk moet een zekere mate van zelfbewustzijn hebben om op een gegeven moment afstand te kunnen doen. Engeland had dat zelfbewustzijn wel door zijn rol in de Tweede Wereldoorlog."

De oorlogsjaren in Indië hebben zijn leven sterk beïnvloed; niet zozeer de internering, waar hij zelden over sprak, wel het toen ontstane besef dat "het intellect ± 'de mensen die voor het lot van de samenleving verantwoordelijk kunnen worden gesteld' ± verplicht is publieke verantwoordelijkheid te dragen". Juist ook als het moeilijk is. De publieke zaak dienen.

Als minister van Justitie kreeg hij te maken met de gevolgen van de oorlog: verstekelingen uit Indonesië en de vrijlating van Lages. Een heftig omstreden beslissing, maar het oordeel over zijn verdediging was onomstreden. Het ging hem om zelfrespect en eerbied voor de beginselen van de Nederlandse rechtsorde. "Zij immers bepalen de grenzen van de macht die over mensen uitgeoefend mag worden. Die machtsuitoefening moet zin hebben. Zinloze machtsuitoefening wordt een kwelling, en dat kan nooit recht zijn."

Er is wel gezegd dat emoties bij Samkalden geen rol speelden. Dat is onjuist. De spanning tussen ratio en emotie is moeilijk, heeft hij wel eens

gezegd. "Het is kiezen, voorrang geven aan de ene reeks argumenten boven de andere." Ivo Samkalden was een kwetsbaar man, die misschien meer dan hij ooit heeft willen laten blijken, geraakt moet zijn geweest door het overlijden van zijn meest bewonderde broer in Mauthausen en van zijn toen jongste zoon tijdens de repatriëring naar Nederland. Hij kon echter zijn hart ook in zijn functies wel degelijk laten spreken, maar via zijn hoofd. Misschien versterkte dat de indruk van eenzaamheid en was dat ook een rem op het oproepen van emoties bij anderen.

Maar Samkalden was ook een man met grote humor, die bij een rondleiding in de Opperste Sovjet half ernstig kon vragen: waar zijn hier de interruptiemicrofoons? Discussie behoorde voor hem tot de essentie van democratie en was voorwaardelijk voor zijn eigen functioneren, kritisch als hij over zichzelf was. Hij vroeg tegenspel en hij kreeg het, maar niet altijd in de vorm die hij met de democratische rechtsorde verenigbaar achtte.

Als een goed democraat legde hij als minister van Justitie in de Kamer verantwoording af voor het optreden van de politie na de Telegraafrellen in Amsterdam in juni 1966. Als burgemeester van Amsterdam legde hij in het openbaar verantwoording af na de ontruiming van de Nieuwmarkt. Beide keren bracht hij een koppeling aan tussen algemene beginselen en feitelijk optreden. Die koppeling, dat was zijn kracht. De grote lijnen in het oog houden, ook bij de verantwoording op onderdelen.

Samkalden was een formalist, omdat de vormen er niet voor niets zijn. Maar toneel spelen en schaken waren twee van zijn hobby's. Geconcentreerd op hetgeen zijn aandacht vroeg, alsof dat op dat moment het enige was. Geordend. Ook daarom kon hij zoveel aan. Hij was minister van Justitie met een ambitieus wetgevingsprogramma, een waardig opvolger van minister Donker en een waardig schoonzoon van prof. Meijers. Hij had ook minister van Binnenlandse Zaken kunnen zijn. Hij nam afscheid als burgemeester van Amsterdam, maar het had ook het vice-presidentschap van de Raad van State kunnen wezen. Wat zou hij, begaafd jurist en ervaren bestuurder, ook daar op zijn plaats zijn geweest.

voorzitter

Ivo Samkalden was een scherpzinnig, internationaal georiënteerd rechtsgeleerde, maar ook een idealist. Hij was een vormelijk bestuurder van een grote stad die kon genieten van officiële festiviteiten, maar ook een man die de familieband in Epe koesterde, dol op erwtensoep. Ivo Samkalden was inspirerend voor ieder die met hem werkte, geïnteresseerd ook in het persoonlijk wel en wee. Een waarlijk magistraat! Misschien kenschetst dat woord hem nog het best. Persoonlijk denk ik aan hem als de beste hoogleraar die ik ooit heb gehad.

□

Minister **Kok**: Mijnheer de voorzitter! Vanmiddag namen wij in Amsterdam afscheid van dr. Ivo Samkalden, minister van Staat. Namens de regering wil ik woorden van grote dankbaarheid uitspreken voor de waardevolle bijdrage die hij tientallen jaren lang aan het openbaar bestuur, aan de politiek en aan de wetenschap heeft geleverd. In een groot aantal functies toonde hij zich onder vaak lastige omstandigheden in staat tot het werkelijk dragen van verantwoordelijkheid; scherpzinnig, besluitvaardig, integer, een overtuigd sociaal-democraat, in brede kring gerespecteerd.

In de periode van de Tweede Wereldoorlog was er de Japanse gevangenschap. Direct na terugkeer in Nederland had hij als een van de secretarissen van de Commissie Generaal een werkzaam aandeel in het dekolonisatieproces. Het akkoord van Linggadjadi heeft tot zijn teleurstelling niet tot een oplossing mogen leiden. Daarna ± wij schrijven dan zomer 1947 ± begint een nieuwe periode, waarin Ivo Samkalden hoogleraar is, hoofd wetgeving en juridische zaken op het ministerie van Landbouw en Visserij, lid van de provinciale staten van Gelderland, lid van de SER en lid van de Tweede en Eerste Kamer. Hij was twee maal minister van Justitie in het laatste kabinet-Drees ± 1956-1958 ± en in het kabinet-Cals ± 1965-1966 ± en daarna burgemeester van Amsterdam. In de wetenschap groeide zijn belangstelling voor de rechts- en staatswetenschappen uit tot het terrein van het internationaal en Europees recht. De internationale samenwerking, hoeksteen van het naoorlogs Nederlands beleid, had zijn grote steun en belangstelling. Van de

Europese beweging werd hij een enthousiast voorzitter.

Als minister van Justitie heeft dr. Samkalden zich doen kennen als een vernieuwer. Intens bezig met de herziening van het Burgerlijk Wetboek en met belangrijke onderwerpen als grondpolitiek, onteigeningswetgeving en het voorkeursrecht van gemeenten. Voor alles blijft hij in onze herinnering de beschermer van de rechtsstaat en de rechtsorde, ook wanneer hij zich voor uiterst moeilijke beslissingen zag geplaatst, zoals ten aanzien van de strafonderbreking van Lages. In de turbulente jaren 1967-1977 heeft Amsterdam in burgemeester Samkalden een uitstekend bestuurder gehad. In die turbulente periode van tien jaar gaf hij met grote inzet, intelligentie en vasthoudendheid leiding aan het bestuur van de stad, in een tijd waarin de acties van studenten een grote heftigheid kenden en de politieke verhoudingen in de stad door een toenemende polarisatie ingrijpend veranderden. Het dwingt groot respect af dat burgemeester Samkalden toen niet versaaide.

Na zijn pensionering bleef hij een aantal belangrijke maatschappelijke werkzaamheden vervullen. In 1985 werd hij door Hare Majesteit de Koningin benoemd tot minister van Staat. Zo is de levensgeschiedenis van Ivo Samkalden gekenmerkt door veelzijdigheid: Indië, Europa, de rechtsgeleerdheid, de volksvertegenwoordiging, het ministerie van Justitie en Amsterdam. Dat is een uitzonderlijk breed gebied. Dat brengt mij tot de persoon die hij was.

Hij vertrouwde, naar hij zelf zei, veel op het menselijk verstand, op de mogelijkheden om verschillen in afkomst, achtergrond en opvatting te overbruggen. Dat is wat hij bij voortdurend ook in praktijk heeft gebracht. Hij was in staat tegenstellingen te verenigen, ook in zichzelf. Hij kon zich goed in anderen inleven, zonder zichzelf te verliezen. Hij ging gedegen te werk, maar was tegelijk uitzonderlijk origineel en creatief. Hij was strategisch en intelligent, in dienst van duidelijke idealen. Bij zijn heengaan gaan onze gedachten uit naar zijn echtgenote en familieleden. Wij wensen hun sterkte en kracht toe. Ivo Samkalden zal in onze herinnering blijven als een begaafd jurist, een bekwaam bestuurder, maar bovenal als een nobel mens.

De aanwezigen nemen enkele ogenblikken stilte in acht.

De vergadering wordt enige minuten geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van:
- **het beleidsdebat inzake Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.**

De beraadslaging wordt hervat.

□

De heer **Schuurman** (RPF): Mijnheer de voorzitter! Aan dit debat neem ik tevens deel namens de fractie van het GPV. Om te beginnen wil ik mijn instemming betuigen met de opmerking die de heer Braks aan het begin van zijn bijdrage maakte. Hij feliciteerde de minister met het feit dat hij voor het eerst zijn beleid in een openbaar debat met deze Kamer komt verdedigen. Ook betuig ik mijn instemming met de kritische opmerkingen aan het adres van de andere fracties die het beleidsterrein van landbouw blijkbaar van niet zo groot gewicht achtten om aan deze discussie deel te nemen. Dat betreurt ik met de heer Braks.

Mijnheer de voorzitter! In een begin van dit jaar verschenen nummer van het bulletin van het World Watch Institute is een inventarisatie gemaakt van de ecologische situatie van zeven zeeën, onder meer de Middellandse Zee, de Beringzee en de Zuidchinese Zee. Het feit dat het artikel de titel "Dying Seas" heeft gekregen, zegt voldoende over de conclusies van de onderzoekers. In elk van de zeven zeeën is onder meer sprake van meer of minder ernstige vervuiling met zware metalen en chloorverbindingen. Deze niet verrassende, maar wel schokkende conclusies maken eens te meer duidelijk dat de mens in een hoog tempo bezig is deze planeet, die eens aan hem is toevertrouwd door de Schepper van hemel en aarde, onleefbaar te maken door een eenzijdige fixatie op technische ontwikkeling en welvaartsgroei.

In het aangehaalde artikel wordt aangegeven dat in alle onderzochte zeeën een ernstige mate van overbevissing plaatsvindt. Enkele maanden geleden is er volgens berichten in de pers ook een rapport verschenen van de FAO, waarin